

Tadeusz Piątek

Kultura informacyjna studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego : zarys teoretyczny

Dydaktyka Informatyki 1, 229-249

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Piątek

**KULTURA INFORMACYJNA STUDENTÓW
UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO
– ZARYS TEORETYCZNY**

Wprowadzenie

Nadchodząca era cywilizacji informacyjnej stawia wyzwanie dla społeczeństwa. Od przygotowania ludzi do życia w świecie nowej, nieznanej w dotychczasowej historii komunikacji, zależy nie tylko kontynuacja, ale i kreacja zmian w stylu myślenia i działania zarówno konkretnego człowieka, jak i całych zbiorowości. Stąd niepokój budzi deficyt wiedzy na temat nowych sposobów i formach komunikowania się ludzi. Zbyt niski poziom edukacji informatycznej w Polsce powiększa grupę ludzi niezdolnych do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym, wielokulturowym. Zagrożenia te generalnie związane są z dehumanizacją życia, dezintegracją i spadkiem „jakości” kontaktów międzyludzkich, mogą pojawić się w wielu trudnych do przewidzenia formach. A to dopiero „początek tego, co nadchodzi” w świecie komunikowania społecznego (K.A Książek-Lawcewicz, 1999).

Komunikowanie społeczne wyrażone odsetkiem społeczeństwa korzystającego z infostrad, narzędzi informatyczno- informacyjnych to klucz do rozwoju społeczeństwa (K. Krzysztofek, 2002), klucz do przeobrażeń społeczeństwa w *globalne społeczeństwo informacyjne*.

Zmieniające się warunki życia współczesnego człowieka, spowodowane wprowadzeniem *technologii informacyjnych*, a także dynamika następujących zmian w systemie postępowania człowieka, nakazują poszukiwanie odpowiedzi na pojawiające się pytania:

1) Jak przygotować ludzi do zmieniających się warunków i zjawisk życia, by mogli oni sprawnie funkcjonować w społeczeństwie informacyjnym na miarę ich potrzeb?

2) Czy różnorodne działania człowieka realizowane z wykorzystywaniem osiągnięć nowoczesnej techniki są racjonalne? Czy są to działania godne człowieka? (W. Furmanek, 1995).

3) Jaki jest poziom umiejętności Polaków w zakresie rozwiązywania złożonych problemów przyszłej pracy zawodowej, które radykalnie zmieniają się pod wpływem wprowadzania technologii informacyjnych?

4) Jaki jest poziom i zakres przekonań i motywacji Polaków w zakresie celowego i racjonalnego stosowania *technologii informacyjnych* życiu codziennym, w kształceniu, samokształceniu oraz pracy zawodowej?

Odpowiedzi na przedstawione powyżej pytania mogą stanowić ważny argument na rzecz wprowadzenia zmiany w systemie kształcenia np. studentów.

Aktualność takiej tematyki badań potwierdza m.in. *Raport o rozwoju społecznym* (Raport UNDP, 2002). W raporcie tym zespół autorski szukał odpowiedzi na pytania: jakich przemian należy oczekiwać ze względu na rozwój technik informacyjnych, oraz jak te przemiany wpłyną na jakość życia ludzi i ich możliwości życiowe. Zdaniem W. Cellarego „Społeczeństwo informacyjne powinno być priorytetem dla Polski, tak samo jak dla krajów Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych czy Japonii. Jednak technologie informacyjne i komunikacyjne powinny przede wszystkim służyć rozwojowi człowieka. Centralną wartością współczesnej gospodarki w społeczeństwie informacyjnym jest wiedza. Dlatego też musimy zwrócić szczególną uwagę na edukację”. Społeczeństwo informacyjne generuje zmiany w gospodarce, a te z kolei spowodują zmiany społeczne i zmiany w stylu życia ludzi (pracy, kulturze, edukacji).

Wieloznaczność pojęcia *kultura*

Za podstawową definicję *kultury* w tej pracy uznajemy pojęcie *kultura globalna* (łac. *globus*, franc. *global* – całkowity) rozumiane jako planetarny, ogólnoludzki fenomen, wspólny wszystkim grupom społecznym, orientacjom światopoglądowym i intelektualnym oraz różnym zachowaniom prakseologicznym.

Kulturą jest więc to wszystko, co powstało za sprawą człowieka w dziejowym procesie jego rozwoju. Obejmuje ona cały ewolucyjny dorobek ludzkości. Należą do niej wszelkie duchowe i materialne dobra jako wytwory twórczości umysłowej i pracy fizycznej człowieka. Jest ona zatem wszechzbiorem teoretycznie ogarniającym wszystko to, co stworzył człowiek, jako gatunek w przyrodzie szczególnie wyróżniony (Z. Łomny, 1995; P. Łuczowski, 1999).

Pojęcie „kultura” należy do terminów wieloznacznych (W. Furmanek, 2002; K. Krzysztofek, 1992). Wiąże się to nie tyle z trudnością określenia, co należy do kultury, lecz raczej z niejednoznaczną interpretacją tego, czym jest kultura w życiu danego społeczeństwa, jak uporządkować jej elementy składowe, jak je badać, czy można je mierzyć i rozpatrywać w sposób rozwojowy, a nie tylko statyczny (R. Dyonizak, K. Iwanicka, A. Karwiński, Z. Pucek, 1992). Amerykańscy autorzy A. L. Kroeber i C. Kluckhohn w swojej pracy pt. *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions* (1944) wyodrębnili i poddali krytyce 161 definicji kultury. Dziś można by wymienić jeszcze więcej określeń, należy jednak pamiętać, że większość tych definicji nie wnosi nic poznawczo nowego, za pomocą nowych terminów właściwie określa się już wcześniej zaobserwowane zjawiska.

Globalnie rozumiana kultura obejmuje zarówno wszystkie historyczne, jak i współczesne wytwory ludzkie. Tak pojęty globalizm kultury odzwierciedla pełny antropologiczny i społeczny rozwój gatunku *homo sapiens*. W tym ujęciu kultura – *sensu largo* – wyraża całą historię i bieżące życie wspólnoty ludzkiej. Oznacza ona nie dzieje „czyste”, abstrakcyjne, lecz ludzkie konkretne działania, załamania, upadki i wzloty, rzeczywiste wytwory dobre i złe oraz konstrukty społeczne np. systemy ideologiczne stanowiące podstawę trwania, upadku, rozwoju duchowego i materialnego bytu człowieka. Należy tu dodać, że stosunek człowieka do tak pojętej kultury nie ma charakteru uniwersalnego. Żaden bowiem człowiek – jak stwierdzono wyżej – nie może wszystkiego o kulturze wiedzieć, ze wszystkimi jej wartościami i dobrami się utożsamiać, pielęgnować je, czy z nich korzystać. Przeszkodę stanowią takie obiektywne utrudnienia jak: praktyczna niepoliczalność jej elementów składowych, sprzeczność występujących między nimi związków treściowych i ideowych oraz ograniczony, choć różny, materialny zasięg własnościowych relacji.

W obrębie tak pojętej kultury – jako ogólnoludzkiej całości dorobku – uzasadnione wydaje się rozróżnienie licznych jej odmian, najczęściej izolowanych i zamkniętych, czasem wzajemnie sprzecznych lub komplementarnych, równocześnie w dużym stopniu autonomicznych. Będą to *kultury* wyróżnione ze względu na odmienną czasowo-przestrzenną, różną pojmowaną istotę człowieka i jego rozumienia świata, przeciwstawne koncepcje organizacji życia wspólnotowego, tudzież procesy rozwoju społeczności ludzkich od form etnicznych do struktur narodu i państwa. Będą to także kultury bardziej „szczegółowe”, zależne od różnych uwarunkowań społecznych, profesjonalnych i psychologicznych (R. Dyonizak, K. Iwanicka, A. Karwiński, Z. Pucek, 1992).

Można więc przyjąć istnienie zasadniczych rodzajów czy odmian takich kultur, jak: kultury stref czy obszarów geograficznych, kultur epok lub okresów, kultury systemów, kultury narodowe czy parcjalne (Z. Łomny, 1995).

W swoich opracowaniach W. Furmanek podkreśla związki kultury z człowiekiem, a dokładnie rzecz ujmując związki kultury z aktami poznania i wytworami poznawczymi człowieka (W. Furmanek, 2002). Związki kultury z wymienionymi aktami poznania i wytworami poznawczymi człowieka wynikają z rozumienia pojęcia kultura m.in. przez:

M. Krąpiec twierdzi, że „... kultura to jakaś rzeczywistość tworzona przez człowieka na drodze jego osobowych przeżyć i działań, tak jednostkowych, jak i społecznych. Stąd wszelkiego rodzaju wytwory człowieka, jako rezultat jego osobowego działania, stanowią świat kultury, zwany w innych narodach (romańskich) światem cywilizacji” (M. Krąpiec, S. Kamiński, Z. J. Zdybacka, P. Jaroszyński, 1992).

Autorzy hasła w *Encyklopedii popularnej* PWN „kulturę określali jako całość kształt dorobku ludzkości, społecznie utrwalony i gromadzony w ciągu dziejów, stale wzbogacamy nowymi dziełami twórczymi i pracą wszystkich społeczeństw.

Kultura to poziom rozwoju społeczeństw grup i jednostek w danej epoce historycznej, uwarunkowany stopniem opanowania sił przyrody, osiągniętym stanem wiedzy i twórczości artystycznej oraz formami współżycia społecznego”.

R. Linton określał kulturę jako: „konfigurację wyuczonych zachowań i ich rezultatów, których elementy składowe są podzielone i przekazywane przez członków danego społeczeństwa” (R. Linton, 1974).

Dla autorów *Małego słownika antropologicznego* pojęcie *kultura* oznacza przede wszystkim wszelkie właściwości człowieka jako gatunku biologicznego, wyuczone i społecznie usankcjonowane sposoby działania i zachowań, a także wytwory tych działań (*Mały słownik antropologiczny*, 1976).

Dużą różnorodność w definiowaniu i określaniu „kultury” zauważa H. Skorowski (2002) przyjmując, iż w ogólnym ujęciu, przez *kulturę* należy rozumieć całość wytworów twórczej działalności człowieka na wszystkich polach jego zbiorowego życia, które jako wspólne dziedzictwo bywa przekazywane następnym pokoleniom w procesie wychowania i socjalizacji. Definicja ta stanowi wynik analizy autorów tj.: F. Tylor (1986) „*kultura* pojęcie obejmujące wiedzę wierzenia, sztukę, moralność, prawo, obyczaje i inne zdolności i przyzwyczajenia zdobyte przez człowieka jako członka społeczności”, K. Kwaśniewski (1987) „*kultura* – ogół wytworów człowieka społecznego, ustrukturyzowanych w odrębny aspekt życia społecznego zarówno gatunku ludzkiego jako całości, jak i poszczególnych społeczeństw, grup etnicznych i lokalnych warstw i klas społecznych i ich historycznie rozmaitych i zmieniających się zależności od środowiska”, E. Hall (1987) „*kultura* – sposób życia jakiejś społeczności, suma wyuczonych wzorców zachowania się, postawy i całokształt przedmiotów materialnych”, J. Szczepański (1972) „*kulturę* – całokształt materialnego i duchowego dorobku ludzkości wraz z wartościami i uznawanym sposobem postępowania. Z kolei Sobór Watykański II tak mówi o kulturze: „Mianem *kultury* w sensie ogólnym oznacza się wszystko, czym człowiek doskonali i rozwija wielorakie uzdolnienia swego ducha i ciała, stara się drogą poznania i pracy poddać sam świat pod swoją władzę, czyni bardziej ludzkim życie społeczne tak w rodzinie, jak i w całej społeczności państwowej przez postęp obyczajów i instytucji. Wreszcie w dziełach swoich w ciągu wieków wyraża, przekazuje i zachowuje wielkie doświadczenia duchowe i dążenie na to, aby służyły one postępowi wielu, a nawet całej ludzkości”. Jan Paweł II ujmuje *kulturę* jako całość humanizacji życia ludzkiego i źródło promocji życia wewnętrznego człowieka (H. Skorowski, 2002).

Zdaniem Z. Łonnego zbieżnymi w pewnym stopniu z wymienionymi są kultury systemów. Wyrażają one wyznania religijne, prądy umysłowe, ale także koncepcje ustrojów społeczno-politycznych. W tej konwencji możemy mówić o kulturze chrześcijańskiej czy mahometańskiej i kulturze oświecenia, racjonalizmu, pragmatyzmu czy pozytywizmu. W tej grupie kultur mieszczą się kultury ustrojów, np. kultura ustroju faszystowskiego czy demokratycznego. W niektórych przypadkach – w przenośnym raczej znaczeniu – kategoria kultury epoki pokrywa się

z kulturą systemu. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy dany system zamyka się w większych ramach czasowych lub gdy charakteryzuje go silna tendencja hegemonistyczna i totalitarna (Z. Łomny, 1995). W wymienionym ujęciu *kultury* zauważyć można wymienną pojęciu (podobieństwo znaczeniowe) *kultura* z pojęciem *cywilizacja* np. kultura chrześcijańska – cywilizacja łaćńska (F. Koneczny, 1988).

Ważną kategorią kulturową – zwłaszcza w perspektywie tworzenia globalnego społeczeństwa informacyjnego oraz wejścia Polski do Unii Europejskiej – jest ***kultura narodowa***. Pod pojęciem *kultury narodowej* ujmuję Jan Paweł II *kulturę*, której podmiotem jest określona wspólnota narodowa. Dla Papieża kultura nie jest bowiem anonimowym produktem. Jej podmiotem jest zawsze człowiek jako jednostka i wspólnota ludzi. Jan Paweł II stwierdza: „W dziedzinie kultury człowiek jest zawsze faktem: pierwszym i podstawowym. Jest to zaś zawsze człowiek jako całość: w integralnym całokształcie swej duchowo-materialnej podmiotowości. I jeśli słusznym jest podział kultury na duchową i materialną, zależnie od charakteru i treści wytworów, w których się ona przejawia, to równocześnie należy stwierdzić, że z jednej strony dzieła kultury materialnej świadczą zawsze o jakimś uduchowieniu materii, o poddaniu tworzywa materialnego energiiom ludzkiego ducha: inteligencji, woli, z drugiej strony, dzieła kultury duchowej świadczą na odwrót, o swoistej materializacji ducha i tego, co duchowe. Oba te ciągi wytworów zdają się być równie pierwotne i równie odwieczne. Oto dostateczna postawa, ażeby rozumieć kulturę poprzez integralnego człowieka, poprzez całą rzeczywistość jego podmiotowości” (H. Skorowski, 2002).

Kultura narodowa formuje się w procesie dziejowym, integruje się na tle etnicznym, wokół wodza rodu czy plemienia, monarchy, wokół elit intelektualnych i politycznych. Podstawą scalającą *kulturę narodową* jest poczucie wspólnoty języka, tradycji i terytorium, często także czynnikiem integrującym jest religia. Proces narodowej integracji kulturalnej nie jest zjawiskiem prostym ani mechanicznym, przebiega często w warunkach różnych antynomii, partykularnych orientacji kulturalnych i ideologicznych. Stanowi jednak historycznie potwierdzoną prawidłowość, typową dla podmiotowych zachowań grup etnicznych o rozwiniętej świadomości wspólnotowej i odrębnościowej w rozumieniu postulowanej tożsamości narodowej i państwowej. *Kultura narodowa* powstaje z ukierunkowanych działań politycznych, społecznych, intelektualnych i edukacyjnych. Kultury narodowe reprezentują różny stopień integracji i tożsamościowej dojrzałości i różna jest również ich uniwersalność. We współczesnym świecie obserwujemy z jednej strony silne tendencje do suwerennych kultur etnicznych i narodowych, z drugiej zaś dążenie do porozumienia i integracji w wymiarach bardziej globalnych i ponadnarodowych (P. Łuczkowski, 1999).

Wśród proponowanych odmian kultury wymienić należy *kulturę parcjalną* (ściśle mikroparcjalna od grek. *mikro* – mały, łac. *pars* – część). Określa ona liczne, relatywnie niezależne, szczegółowe kategorie odrębnych struktur czy opcji kulturowych. Obejmuje stosunkowo bogatą listę kultur, wciąż dynamicznych, będą-

cych konsekwencją istnienia klas społecznych, funkcjonowania społecznego podziału pracy i stale postępującej specjalizacji, zróżnicowanego rozmieszczenia i zagęszczenia społeczności lokalnych oraz występujących klasyfikacji profesjonalnych, tudzież psychologicznych różnic osobowościowych (R. Dyonizak, K. Iwanicka, A. Karwiński, Z. Pucek, 1992).

Ukazując w tym porządku parcjalność kultury, *możemy mówić o kulturze wsi, miasta, arystokracji, klasy robotniczej, o kulturze środowiska lekarskiego, o kulturze pedagogicznej*, ale także o **kulturze technicznej, kulturze informatycznej, kulturze informacyjnej, kulturze pracy, kulturze czytelniczej czy teatralnej**, itp.

Pojęcie kultura informacyjna

Obecne społeczeństwo określane jest mianem społeczeństwa informacyjnego. Mówimy, że człowiek żyje pod przymusem nowoczesności. Gospodarka w coraz większym stopniu staje się informacyjna, natomiast wyznacznikiem nowoczesności jest komputer, stosowane technologie informacyjne, informatyczne itd. (W. Furmanek, 1998).

Stopień transformacji poszczególnych państw na drodze ku społeczeństwu informacyjnemu uzależniony jest od upowszechnienia technik teleinformatycznych, poziomu kultury oraz stopnia wykształcenia obywateli. Należy równocześnie pamiętać o tym, że transformacja nie musi przebiegać identycznie dla wszystkich krajów, społeczeństw. Przewidywany scenariusz transformacji społeczeństwa w *społeczeństwo informacyjne* przedstawia się następująco:

- a) wstępny okres komputeryzacji i informacji;
- b) okres dyfuzji i upowszechnienia;
- c) okres zmian jakościowych, modyfikacji i nowych zastosowań (K. A. Książek-Lawcewicz, 1999).

Zasadniczym czynnikiem społeczeństwa informacyjnego jest kultura informacyjna. Kultura informacyjna to system postaw wobec technologii informacyjnych (W. Furmanek, 2002). Określenie *technologia informacyjna* (ang. *information technology*), to połączenie zastosowań informatyki z technikami komunikacji (technologia informacyjna i komunikacyjna). Traktuje się ją jako podłoże wszelkich działań współczesnej gospodarki i nauki, lokomotywę koniunktury (do 40 % miejsc pracy w krajach rozwiniętych), szansę na ekonomizację i racjonalizację poczynają w skali globalnej (Z. Płoski, 1999). W polskiej konwencji terminologicznej stosuje się w tym przypadku pojęcie *teleinformatyka* lub *telematyka*. Ekspozuje się w ich treści to, że są one połączeniem informatyki z innymi technologiami, które współdziałają z nią i mają wpływ na jej stosowanie w społeczeństwie. Tak rozumiane technologie nazywane są także *technologiami definiującymi społeczeństwo informacyjne* (S. Juszczyk, 1988). Dodajmy więc, że nie mamy do czynienia z jedną lecz z całym systemem technologii. Ponadto w określaniu pojęcia *technologie in-*

formacyjne zwrócić należy uwagę na treść obydwu komponentów. W tym przypadku pojęcie *technologia* oznacza za J. G. Backmanem dziedzinę integrującą – najkrócej mówiąc – odpowiedzi na pytania: co? Z czego? Jak? chcemy działać (przesyłać, przechowywać, przetwarzać itd.) (W. Furmanek, 1998). Każdemu z tych celów działań odpowiadają różne technologie (np. technologii zapisywania informacji mamy przynajmniej kilka).

Kulturą informacyjną jest poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego (grup i jednostek w danej epoce historycznej) uwarunkowany stopniem opanowania sił przyrody, osiągniętym stanem wiedzy i twórczości artystycznej oraz formami współżycia społecznego z wykorzystaniem technologii informacyjnych. *Kultura informacyjna* to sposób życia danej zbiorowości; system wyuczonych wzorów zachowania; całokształt dorobku ludzkości, będący efektem stosowania szeroko rozumianych technologii informacyjnych.

Na kulturę informacyjną składają się:

1) operatywna wiedza oparta na wiedzy ogólnej umożliwiająca zrozumienie oraz krytyczną analizę zjawisk zachodzących w sferze interakcji systemu: człowiek, *technologie informacyjne, informacja* (T. Piątek, 2002):

2) umiejętności intelektualne i manualne, umożliwiające wykorzystanie technologii informacyjnych w celu wykorzystania dóbr i zaspokajania potrzeb jednostek i całego społeczeństwa;

3) przekonania i motywacje wobec informacji i technologii informacyjnych, przejawiające się w zainteresowaniach i zaangażowaniu w problematykę informatyzacji społeczeństwa opartego na wiedzy i osobistej odpowiedzialności za jego skutki (W. Furmanek, 2002).

Biorąc pod uwagę czynniki wpływające na formę i jakość komunikowania organizacji (firmy), D. A. Marchand wymienia m.in. kulturę informacyjną – rozumianą jako wartości, postawy i zachowania mające wpływ na sposób „wyczuwania”, zbierania, organizowania, przetwarzania, przekazywania i wykorzystywania informacji (D. Marschand, 1988).

Według D.A. Marchanda kultury informacyjne można podzielić następująco:

Kultura badawcza (antycypacja) – Menedżerowie i pracownicy poszukują informacji, aby lepiej przewidzieć przyszłość oraz przystosować się do przyszłych trendów.

Kultura odkrywcza (tworzenie) – Menedżerowie i pracownicy są otwarci na nowe, pozytywne postrzeganie kryzysu i radykalnych zmian oraz szukają sposobów stworzenia przewagi konkurencyjnej.

Kultura funkcjonalna (kontrolna) – Menedżerowie i pracownicy wykorzystują informację jako sposób egzekwowania władzy lub wpływów.

Kultura dzielenia się (adaptacyjna) – Menedżerowie i pracownicy ufają sobie na tyle, aby wykorzystywać informację do adaptacji i poprawy wyników (D. Marschand, 1988).

Współczesny uniwersytet wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego

„Pojęcie «uniwersytet» w swoim etymologicznym znaczeniu oznacza ogół (w sensie ogółu i kompleksowości podejmowanych badań) oraz powszechność (nie tylko w znaczeniu dostępności dla wszystkich). Pojęcie uniwersytet jest treściowo powiązane z pojęciem wspólnoty i pojęciem instytucji” (W. Furmanek, 1996).

„Uniwersytet, rozumiany ogólnie jako akademicka szkoła wyższa, bez względu na to czy odwołuje się do tej nazwy czy też nie i bez względu na rodzaj reprezentowanych dyscyplin naukowych, jest instytucją szczególną, której kulturotwórcza rola ma ogromne znaczenie. Uniwersytet jest instytucją powołaną do rozwijania i szerzenia wiedzy, instytucją, która odwołuje się do pewnych wartości wspólnych dla wszystkich uczelni akademickich, a także buduje na tym fundamencie swoją własną tradycję. Każdy uniwersytet tworzy własną kulturę, kształtującą się w wieloletnim procesie wykonywania zadań i o osiągania celów, które składają się na określoną przez Senat misję, obejmującą badania naukowe i kształcenie akademickie. Można więc powiedzieć, że dzieło uniwersytetu i on sam jest częścią narodowej kultury” (J. Woźnicki, 1998).

J. H. Newman w swoich wykładach już w 1887 traktował uniwersytet jako miejsce oddziaływania na studenta pobierającego wiedzę – wiedzę jako pewną całość, wiedzę, która jest celem dla siebie. Dla J. H. Newmana materia wiedzy jest czymś jednolitym jako dzieło stwórcy, natomiast poszczególne nauki wzajemnie się dopełniają, korygują, równoważą (J. H. Newman, 1990).

Uniwersytet jest wspólnotą osób powiązanych wspólnym – dążeniem do poszukiwania prawdy. „Dochodzenie do prawdy, jej umiłowanie i ciągłe poszukiwanie (odkrywanie) może być i faktycznie jest realizowane na różnych drogach, w różnych formach organizacji instytucjonalnej. Wielość dróg poszukiwania prawdy wiąże się i wynika z ogółu problemów badawczych, jaki podejmowane są przez ludzi wiążących się z uniwersytetem” (W. Furmanek, 1995). Uniwersytet powinien być miejscem wspólnotowego poszukiwania prawdy, powinien być *polem bitwy o prawdę*, gdzie dyscypliny naukowe są autonomiczne i każda jest jednako ważna (A. Maryniarczyk, 2000).

W dokumentach Komisji Wspólnot Europejskich mówi się o gospodarce opartej na wiedzy, gdzie rolę uniwersytetów jest wpływanie na proces przekształcania społeczeństw w społeczeństwa wiedzy. Uniwersytety kształcą stale rosnącą liczbę studentów i przekazują im coraz wyższe kwalifikacje, przyczyniając się do wzrostu konkurencyjności europejskiej gospodarki. „W Unii Europejskiej funkcjonuje ok. 3300 instytucji szkolnictwa wyższego, a w całej Europie łącznie z pozostałymi krajami Europy Zachodniej oraz krajami kandydującymi – w przybliżeniu ok. 4000. Uczelnie kształcą coraz więcej studentów – ponad 12,5 milionów w 2000 r.

w porównaniu do niespełna 9 milionów dziesięć lat wcześniej” (Komisja Wspólnot Europejskich, 2003). We wspomnianych wcześniej dokumentach Komisji Europejskiej przedstawione są również problemy, z jakimi boryka się szkolnictwo wyższe, w tym uniwersytety. Są to problemy związane z finansowaniem edukacji, ale również z systemem zarządzania, problemem dostosowania kształcenia do wymogów rynku. Istotny wydaje się również problem uznawania kwalifikacji (dyplomów) w kontekście europejskiego obszaru wiedzy. Mówi się o tzw. *obywatelu uczącym się*. W przyszłości wg prognoz wystąpią następujące zmiany:

Uniwersytet dziś:

studenci – młodzież bez doświadczenia zawodowego, nauczyciel wie czego student ma się uczyć, student studiuje na jednym uniwersytecie

Uniwersytet jutra to:

„Uniwersytet dziś + studenci dorośli z doświadczeniem zawodowym, wiedzący czego nauczyciel ma ich nauczyć, studiujący na wielu uniwersytetach, nauczanie metodami problemowymi” (W. Abramowicz, 2002).

Czynniki determinujące poziom kultury informacyjnej studentów

Pojęcie *kultura informatyczna (informacyjna)* określane jest także jako wyższa od alfabetyzacji forma uświadomienia, *uzewnętrzniona w etyce zachowań, w roztropności i trafności wyborów, co wynika bardziej z wiedzy ogólnej niż biegłego znawstwa komputera*. Jest to nowe jakościowo (lub przynajmniej zhumanizowane) kontinuum utrwalonego już pojęcia *kultura techniczna*. Stanowi częśćkę osobistej kultury człowieka (S. Ubermanowicz; M. Paprzycki, 1996). Wskazuje, że nie wprawa w posługiwaniu się środkami informatyki (*klawiszologia*), lecz system wiedzy i umiejętności posługiwania się technologiami informacyjnymi dla rozwiązywania problemów ważnych w danej fazie życia i aktywności człowieka. W tym kontekście możemy mówić o *kulturze informacyjnej dziecka przedszkolnego* i przykładowo *kulturze informacyjnej studentów matematyki, czy inżynierów* (W. Furmanek, 2002).

Czynnikiem determinującym poziom *kultury informacyjnej* studentów jest zarówno obecność przedmiotów informatycznych w procesie kształcenia, jak i zakres treściowy tych przedmiotów. Według S. Juszczyka „Informatyka powinna pojawiać się już na pierwszym roku każdego studiów humanistycznych, a szczególnie studiów pedagogiki w grupie przedmiotów podstawowych, jako przedmiot obligatoryjny obejmujący przygotowanie studentów do pracy ze sprzętem komputerowym. (...) Na starszych latach prowadzony powinien być wykład specjalistyczny o zastosowaniu komputerów osobistych klasy PC w procesie kształcenia, samokształcenia i doksztalcania oraz wykorzystywania sieci komputerowych w nauce i dydaktyce” (S. Juszczyk, 1998).

Wymagania certyfikatu Europejskiego Komputerowego Prawa Jazdy – (European Computer Driving Licence) – ECDL

W związku z integracją Polski ze strukturami Unii Europejskiej pojawia się potrzeba dostosowania polskich rozwiązań i standardów do kształtującego się nowoczesnego społeczeństwa opartego na technikach informacyjnych. W dokumentach dotyczących społeczeństwa informacyjnego mówi się o kształceniu ustawicznym, które powinno obejmować zarówno użytkowników informatyki, jak i tworzących ją specjalistów, umożliwiając weryfikację umiejętności jednych i drugich (Commission Of The European Communities, 2001). W tym celu konieczne jest uznanie jednolitego punktu odniesienia dla powszechnych umiejętności w zakresie technik informatycznych (np. wprowadzanego przez Unię Europejską tzw. Europejskiego Komputerowego Prawa Jazdy – ECDL) oraz systemu stopni specjalizacyjnych dla informatyków. Certyfikaty te mogą pomóc w określaniu kwalifikacji i odpowiedzialności pracowników zatrudnianych np. administracji publicznej. Na stanowiskach wymagających obsługi komputera powinny być zatrudniane jedynie osoby, które ukończyły odpowiednie kursy (Rada Ministrów: *Zwiększanie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 roku*. Warszawa, 2000).

Europejskie Komputerowe Prawo Jazdy (ECDL) jest certyfikatem, który poświadcza, że jego posiadacz zdał pomyślnie jeden teoretyczny egzamin sprawdzający wiedzę w zakresie podstawowych pojęć technologii informatycznej i sześć egzaminów praktycznych, sprawdzających umiejętność obsługi komputera. Jest miernikiem umiejętności osób poddających się egzaminom, niezależnie od miejsca, ukończonych kursów czy też wykształcenia.

Wdrożeniem ECDL na terenie Polski zajmuje się Polskie Towarzystwo Informatyczne. Przygotowane zostały odpowiednie dokumenty i procedury. Powstało Polskie Biuro ECDL, którego zadaniem jest koordynacja prac, obsługa informacyjna oraz nadzór nad rzetelnością przeprowadzania egzaminów.

Nadzór nad wprowadzaniem idei ECDL w Europie sprawuje Fundacja ECDL. Jest ona gwarantem jednolitego i wysokiego poziomu wymagań stawianych przed osobami ubiegającymi się o ECDL. W ostatnim czasie idea ECDL przerodziła się w ideę Międzynarodowego Komputerowego Prawa Jazdy (ECDL). Fundacja ECDL wspiera działania lokalnych organizacji w propagowaniu i wprowadzaniu idei ECDL w poszczególnych krajach Europy (W. Kulik, 2001).

Cele ECDL

1. Podwyższenie poziomu umiejętności użytkownika komputera wszystkich zatrudnionych i chcących podjąć pracę.
2. Wzrost wydajności wszystkich pracowników, którzy w swojej pracy korzystają z komputera.
3. Umożliwienie lepszego wykorzystania nakładów na technologię informatyczną.

4. Zrozumienie potrzeby wyrabiania dobrych nawyków w pracy z komputerem w celu zapewnienia wysokiej jakości jej wyników.

Zakresy modułów

Moduł 1 – **Podstawy technik informatycznych** – wymaga od kandydata podstawowej wiedzy na temat budowy komputera PC oraz rozumienia podstawowych pojęć IT, takich jak przechowywanie i przetwarzanie danych, codzienne zastosowania oprogramowania użytkowego, wykorzystanie sieci informatycznych itp. Kandydat powinien ponadto posiadać wiedzę na temat zastosowania technologii informatycznych w życiu codziennym, mieć świadomość wpływu pracy z wykorzystaniem komputerów na zdrowie i środowisko, a także znać aspekty prawne stosowania komputerów (ochrona własności intelektualnej, danych itp.)

Moduł 2 – **Użytkowanie komputerów** – wymaga od kandydata wiedzy i umiejętności pozwalających na wykorzystanie funkcji porządkujących środowisko pracy każdego użytkownika komputera w celu zwiększenia efektywności jego wykorzystania. Kandydat powinien umieć zarządzać oknami aplikacji, plikami, folderami, a także procesami instalacji i deinstalacji oprogramowania oraz urządzeń peryferyjnych komputera.

Moduł 3 – **Przetwarzanie tekstów** – wymaga od kandydata wiedzy pozwalającej na poprawne użycie komputera do tworzenia, edycji, formatowania, przechowywania i drukowania dokumentów. Wymagane również są umiejętności pozwalające na tworzenie i formatowanie tabel, osadzanie w dokumentach elementów graficznych czy też wykorzystanie możliwości druku seryjnego.

Moduł 4 – **Arkusze kalkulacyjne** – wymaga od kandydata wiedzy i umiejętności pozwalających na wykorzystanie oprogramowania do przeprowadzania powtarzalnych obliczeń: przygotowania budżetów, opracowywania prognoz, sporządzania wykresów i raportów finansowych.

Moduł 5 – **Bazy danych** – wymaga od kandydata wiedzy i umiejętności pozwalających na tworzenie i wykorzystanie baz danych do organizowania dużych zasobów danych, umożliwiając szybki i łatwy dostęp do nich. Kandydat powinien umieć zaprojektować i zbudować bazę danych, definiować formularze, uporządkować bazę według podanych kryteriów, a także definiować raporty.

Moduł 6 – **Grafika menedżerska i prezentacyjna** – wymaga od kandydata wiedzy i umiejętności pozwalających na użycie technik graficznych, oferowanych przez komputery jako efektywnego środka komunikacji, szeroko wykorzystywanego w biznesie i nauczaniu.

Moduł 7 – **Usługi w sieciach informatycznych** – wymaga od kandydata wiedzy i umiejętności, pozwalających na użycie ogólnosięciowej sieci komputerowej do pozyskiwania informacji i szybkiego komunikowania się z innymi użytkownikami komputerów” (www.ecdl.com.pl).

Postawy wobec technologii informacyjnych wyznacznikiem kultury informacyjnej

Przyjmując, że *kultura informacyjna* jest systemem postaw człowieka wobec *technologii informacyjnych*, należy wskazać konsekwencje metodologiczne tego faktu.

Zachowania i postępowania człowieka wyrażane w jego reakcjach na różne bodźce zależą od aktualnego poziomu jego rozwoju, w tym poziomu rozwoju systemu jego postaw. Innymi słowy, są one wynikiem zarówno wpływu otoczenia, jak również cech własnej osobowości.

Postawy jako względnie trwałe stosunek człowieka do określonych przedmiotów i zjawisk mają zawsze określony:

- przedmiot, do którego się odnoszą i zakres postaw (mogą być ogólne bądź szczegółowe);
- są ukierunkowane, oznaczają akceptację lub odrzucenie (przychylne, nieprzychylne), kierunek postaw;
- mają swoje natężenie (siła postaw);
- mogą występować w pełnej lub niepełnej strukturze (brak któregoś z komponentów) kompletność, zwartość postaw (złożoność);
- mogą być względnie trwałe lub doraźne (trwałość postaw);
- mogą występować samodzielnie lub łączyć się w zespoły (zwartość, miejsce w systemie postaw) (S. Mika, 1998).

Ujawnione postawy wobec techniki (w domu rodzinnym, szkole w środowisku pozaszkolnym) będą się umacniać w warunkach sprzyjających ich dalszemu rozwojowi, natomiast w warunkach niesprzyjających może i powinno, dojść do zmiany niektórych postaw, bądź przebudowy ich struktury. Kierunek zmian zależy będzie od trwałości i elastyczności postaw oraz od dostrzeganych przez podmiot możliwości o przewidywanych konsekwencjach tych zmian. Bez wątplenia należy stwierdzić, że postawy podlegają stałym przekształceniom.

Postawy najłatwiej krystalizują się, i są najpełniejsze, wobec obiektów i sytuacji istotnych, znaczących w życiu człowieka. Możemy zatem przyjąć, że *postawy wobec techniki* powinny przybierać postać względnie pełną, z uwagi na wszechobecność techniki i jej kulturotwórcze cechy (W. Furmanek, 2002).

Podejmując analizę problemu treściowej zawartości pojęcia *kultura techniczna* – *kultura informacyjna*, nie możemy pominąć tego wszystkiego, co określa godność człowieka jako ostatecznego celu podejmowanych działań technicznych. Prymat osoby nad techniką ujawnia się w tym, że właśnie ON- człowiek z całym systemem wartości podejmuje działania, których wyniki mają służyć nie tylko jemu jako twórcy czy wytwórcy, lecz mają być dobrem dla innych, mają budować w nich (ułatwiać tę budowę) ich własne człowieczeństwo, mają wspomagać człowieka w realizacji własnych zamierzeń i planów życiowych. Te funkcje techniki w połączeniu z całą problematyką etyczną ukazać mogą głębię i zakres pojęcia *kultura techniczna* – *kultura informatyczna* – *kultura informacyjna*. Włączenie problematyki godności, jako ośrodkowej problematyki etyki człowieka cywilizacji nauko-

wo-technicznej, do treści wymienionych wyżej pojęć stwarza szansę na nowe spojrzenie na ten zakres problemów. Godność integruje osobowość człowieka, pomaga w ukierunkowaniu i afirmacji życia, niezależnie od zakresu doświadczeń życiowych i treści doświadczeń technicznych człowieka. Świadomość godności własnej człowieka pozwala ukierunkowywać zachowania człowieka w środowisku technicznym zgodnie z własnymi przekonaniem i normami (W. Furmanek, 2002).

Wyróżnić można następujące pozytywne postawy względem techniki (W. Furmanek, 2002; Łuczowski, 1999):

- 1) postawy roztropności w działalności technicznej;
- 2) postawy umiarkowania w czasie wykonywania i wykorzystania urządzeń technicznych;
- 3) postawy wytrwałości wobec poszanowania wyników działalności technicznej i zjawisk technicznych;
- 4) postawy szacunku dla innych osób współkorzystających z techniki.

Do najczęściej występujących postaw negatywnych należy zaliczyć za Cz. Plewką (1991):

- 1) postawę niemożności,
- 2) kompleks przeciętności,
- 3) dogmatyzm,
- 4) zarozumiałstwo i zadowolenie z siebie,
- 5) bałaganiarstwo.

Każda z wyróżnionych postaw pozwala wyznaczyć oczekiwany sposób zachowań człowieka względem innych ludzi lub przedmiotów (W. Furmanek, 2003).

Założenia badawcze

Celem głównym badań było określenie:

- poziomu rozwoju *kultury informacyjnej* studentów Rzeszowa oraz jej związku z kwalifikacjami i motywacjami prozawodowymi;
- czynników determinujących poziom rozwoju *kultury informacyjnej* studentów;
- poziomu kwalifikacji informatycznych;
- stopnia przygotowania studentów do racjonalnego korzystania z wyników współczesnej techniki, ze szczególnym uwzględnieniem technologii informacyjnych
- przydatności wymagań standardu ECDL do badania (określenia) poziomu *kultury informacyjnej* studentów wyższych uczelni.

Jak wcześniej zostało wspomniane – przez *kulturę informacyjną* rozumiemy w tej pracy system postaw wobec *technologii informacyjnych*. Przyjmujemy ponadto, że sens empiryczny *kultury informacyjnej* wyrażał się będzie w systemie wskaźnikowego postępowania studentów w rozmaitych sytuacjach technicznych, w których zaistnieje potrzeba wykorzystania *technologii informacyjnych*.

Przejawami kultury informacyjnej będą:

- 1) wiedza na temat istoty informacji i jej funkcji;
- 2) wysoki stopień świadomości roli i znaczenia informacji;
- 3) znajomość i umiejętność poprawnego posługiwania się terminami i pojęciami odnoszącymi się do informacji i procesów informacyjnych;
- 4) umiejętność poprawnego interpretowania informacji i właściwe jej wykorzystanie;
- 5) umiejętność korzystania z informacji pochodzących z różnych źródeł – z uwzględnieniem ich niespójności i zróżnicowania;
- 6) poszanowanie informacji jako (cudzej) własności i dobra prywatnego i ogólnoludzkiego;
- 7) umiejętność doboru właściwych środków do gromadzenia, przechowywania i udostępniania informacji;
- 8) „umiejętność i rzetelność w doborze źródeł i metod gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji” (B. Stefanowicz, 1998).

Warunkiem nieodzownym do wystąpienia przejawów kultury informacyjnej są kwalifikacje informatyczne (umiejętności i wiadomości z zakresu technologii informatycznych), jak również umiejętność racjonalnego korzystania z osiągnięć współczesnej informatyki.

Korzystanie z komputera i Internetu jako jeden z komponentów kultury informacyjnej w świetle wstępnych wyników badań.

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu przeprowadziło analizę liczby studentów pod kątem kierunków studiów i specjalności kształcenia (w roku akademickim 2002/2003). Z analizy wynika, iż spośród 1,788 tys. studentów, ok. 72% (1,287 tys.) kształci się w uczelniach finansowanych z budżetu państwa, zaś ok. 28% (501 tys.) studiuje w uczelniach prywatnych. Blisko 46% studentów (820 tys.) kształci się w systemie studiów dziennych, zaś 54% (968 tys.) – w systemie studiów zaocznych i wieczorowych.

Najwięcej studentów, bo aż 194 060 (20,3%) kształci się w województwie mazowieckim (86 szkół wyższych). W województwie podkarpackim kształci się 70 878 studentów¹ (4 szkoły wyższe). Rzeszów jest ośrodkiem akademickim, w którym studiuje 50 738 studentów.

W pierwszej części przeprowadzonych badań z zastosowaniem „ankiety testu” wzięło udział 601 studentów z 7 kierunków studiów (tabela 1.).

W Polsce liczebność kierunków, które objęte były badaniami, kształtuje się następująco: zarządzanie i marketing – 252 466 studentów, filologia obca 48 597 studentów, filologia polska 33 054 studentów, matematyka 18 261 studentów, biologia 13 671 studentów, fizyka 9 998 studentów, wychowanie techniczne 9 936 studentów

Tabela 1. Grupy studentów – kierunków studiów – biorące udział w pierwszej części badań

Dane liczbowe procentowe kierunek studiów	M	%	K	%	razem	%
N	%	N	%	N	%	
Biologia	7	9,59	66	90,41	73	12,15
Fizyka	10	25,00	30	75,00	40	6,66
Matematyka	11	14,47	65	85,53	76	12,65
Wychowanie Techniczne *	44	80,00	11	20,00	55	9,15
Wychowanie Techniczne **	66	76,74	20	23,26	86	14,31
Filologia Germańska	16	22,22	56	77,78	72	11,98
Filologia Polska	14	8,92	143	91,08	157	26,12
Marketing i Zarządzanie	14	33,33	28	66,67	42	6,99
Wszystkie kierunki	182	30,28	419	69,72	601	100,0

* – 3 rok – 3 letnich studiów licencjackich

** – 1 rok – 2 letnich studiów magisterskich

Jak widzimy z danych umieszczonych w tabeli 1. najliczniejszą grupę stanowią studenci kierunku studiów *Filologia Polska, Wydział Matematyczno Przyrodniczego reprezentuje* 400 studentów, pozostali to studenci *Wydziału Filologicznego* oraz studenci PRZ. W grupie badawczej kobiety stanowiły 70% populacji, mężczyźni 30%. Proporcja ta różni się od proporcji studentów – kobiet w Polsce gdzie 55 % stanowią kobiety, 45% mężczyźni.

Na pytanie „Czy korzysta Pan/i/ z komputera?” uzyskano następujące wyniki.

Tabela 2. Studenci korzystający z komputera

Korzystanie z komputera kierunek studiów	w domu		u znajomych		na uczelni		nie mam możliwości	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Biologia	11	50,68	18	24,66	2	2,74	2	20,55
Fizyka	29	27,50	1	2,50	1	2,50	7	5,0
Matematyka	29	38,16	6	7,89	12	15,79	1	9,21
Wychowanie Techniczne *	54	52,73	3	5,45	2	3,64	2	1,82
Wychowanie Techniczne **	35	62,79	2	2,33	12	13,95	15	2,33
Filologia Germańska	68	48,61	17	23,61	1	1,39	49	20,83
Filologia Polska	27	43,31	33	21,02	2	1,27	1	31,21
Marketing i Zarządzanie	11	64,29	6	14,29	2	4,76	92	2,38
Wszystkie kierunki	290	48,25	86	14,31	34	5,66	2	15,3

Według GUS-u w raporcie „Sytuacja gospodarstw domowych w 2002 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych” komputer osobisty posiada ogółem 23% gospodarstw domowych. Najwięcej komputerów znajduje się w „gospodarstwach domowych pracowników”, komputer osobisty posiada 37,3%, najmniej w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów 7,7%.

Uzyskane wyniki badań wskazują, że ok. 50 % studentów posiada komputer w domu, a więc jest to współczynnik 2 razy większy niż we wspomnianych wcześniej gospodarstwach domowych pracowników – co oznacza, że wyposażenie gospodarstw domowych, z których wywodzą się studenci jest większe od przeciętnej krajowej.

Na pytanie „Czy korzysta Pan/i/ z Internetu w domu? ” uzyskano następujące wyniki.

Tabela 3. Studenci korzystający z Internetu w domu

Korzystanie z Internetu w domu kierunek studiów	codziennie		często		czasami		nie korzystam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Biologia	5	6,85	6	8,22	5	6,85	32	43,84
Fizyka	6	15,00	3	7,50	3	7,50	14	35,00
Matematyka	1	1,32	7	9,21	8	10,53	45	59,21
Wychowanie Techniczne*	9	16,36	7	12,73	12	21,82	12	21,82
Wychowanie Techniczne**	13	15,12	9	10,47	17	19,77	19	22,09
Filologia Germańska	5	6,94	7	9,72	15	20,83	29	40,28
Filologia Polska	12	7,64	5	3,18	23	14,65	68	43,31
Marketing i Zarządzanie	6	14,29	4	9,52	1	2,38	15	35,71
Wszystkie kierunki	57	9,48	48	7,99	84	13,98	412	68,5

Wyznacznikiem poziomu rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest m.in. dostęp do Internetu. Uzyskane wyniki badań wskazują, że ok. 20 % badanych korzysta codziennie lub czasami z Internetu. Jest to bardzo niski współczynnik tym bardziej, że Internet powinien stanowić źródło informacji studenta, powinien pomagać w samokształceniu, itd.

Na pytanie „Czy korzysta Pan/i/ z Internetu u znajomych? uzyskano następujące wyniki.

Tabela 4. Studenci korzystający z Internetu u znajomych.

Korzystanie z Internetu u znajomych kierunek studiów	codziennie		często		czasami		nie korzystam	
	%	N	%	N	%	N	%	
Biologia	0	0,00	3	4,11	24	32,88	22	30,14
Fizyka	0	0,00	2	5,00	10	25,00	9	22,50
Matematyka	0	0,00	4	5,26	17	22,37	38	50,00
Wychowanie Techniczne*	2	3,64	7	12,73	17	30,91	8	14,55
Wychowanie Techniczne**	0	0,00	3	3,49	13	15,12	13	15,12
Filologia Germańska	2	2,78	4	5,56	19	26,39	24	33,33
Filologia Polska	3	1,91	2	1,27	38	24,20	52	33,12
Marketing i Zarządzanie	2	4,76	3	7,14	16	38,10	7	16,67
Wszystkie kierunki	9	1,50	28	4,66	154	25,62	410	68,2

Analizując zagadnienie korzystania z Internetu u znajomych, należy patrzeć na tak postawiony problem jako potrzebę uzyskania informacji ze źródła, jakim jest Internet.

Z uzyskanych danych wynika, że ok. 30% badanych korzysta z Internetu u znajomych codziennie lub czasami. Zakładając, że są to osoby, które nie posiadają komputera lub dostępu do Internetu w domu, wynik wydaje się zadowolający z punktu widzenia zagadnienia *kultury informacyjnej*.

Na pytanie „Czy korzysta Pan/i/ z Internetu na uczelni (poza zajęciami z „informatyki”)? uzyskano następujące wyniki.

Tabela 5. Studenci korzystający z Internetu na uczelni.

Korzystanie z Internetu na uczelni kierunku studiów	codziennie		często		czasami		nie korzystam	
	%	N	%	N	%	N	%	
N								
Biologia	0	0,00	0	0,00	11	15,07	30	41,10
Fizyka	1	2,50	4	10,00	29	72,50	3	7,50
Matematyka	0	0,00	14	18,42	26	34,21	27	35,53
Wychowanie Techniczne*	2	3,64	7	12,73	30	54,55	3	5,45
Wychowanie Techniczne**	6	6,98	6	6,98	42	48,84	1	1,16
Filologia Germańska	1	1,39	0	0,00	3	4,17	38	52,78
Filologia Polska	0	0,00	0	0,00	3	1,91	68	43,31
Marketing i Zarządzanie	0	0,00	3	7,14	12	28,57	5	11,90
Wszystkie kierunki	10	1,66	34	5,66	156	25,96	401	66,7

Analizując zagadnienie korzystania z Internetu na uczelni, należy wziąć pod uwagę wypełnianie podstawowych funkcji uczelni jako miejsca kształtowania się przekonań i motywacji w odniesieniu do technologii informacyjnych.

Z uzyskanych danych wynika, że 66 % badanych nie korzysta z Internetu na uczelni. Biorąc pod uwagę, że większość badanych to studenci studiów nauczycielskich, gdzie w standardach przygotowania nauczyciela w zakresie technologii informacyjnych mieszczą się umiejętności z zakresu Internetu („szeroko rozumianego”) – wynik wydaje się wskazywać, iż należy zwiększyć procent korzystających z Internetu na uczelni.

Na pytanie „Czy korzysta Pan/i/ z Internetu? w kawiarence internetowej? uzyskano następujące wyniki.

Tabela 6. Studenci korzystający z Internetu w kawiarence internetowej

Korzystanie z Internetu w kawiarence internetowej kierunku studiów	codziennie		często		czasami		nie korzystam	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Biologia	0	0,00	1	1,37	23	31,51	26	35,62
Fizyka	1	2,50	2	5,00	14	35,00	11	27,50
Matematyka	0	0,00	2	2,63	13	17,11	40	52,63
Wychowanie Techniczne*	0	0,00	0	0,00	9	16,36	19	34,55
Wychowanie Techniczne**	3	3,49	5	5,81	3	3,49	23	26,74
Filologia Germańska	2	2,78	6	8,33	26	36,11	25	34,72
Filologia Polska	2	1,27	6	3,82	31	19,75	51	32,48
Marketing i Zarządzanie	3	7,14	2	4,76	10	23,81	10	23,81
Wszystkie kierunki	11	1,83	24	3,99	129	21,46	437	72,7

Analizując zagadnienie korzystania z Internetu w kawiarence internetowej, należy podobnie jak w przypadku korzystania z Internetu u znajomych, patrzeć na tak postawiony problem jako potrzebę (postawę) uzyskania informacji ze źródła, jakim jest Internet.

Uzyskane wyniki kształtują się porównywalnie tzn., ok. 30 % badanych korzysta z Internetu w kawiarence internetowej codziennie lub czasami. Wynik z punktu widzenia *kultury informacyjnej* w przedstawionym wycinku badań wydaje się zadowalający.

Podsumowanie i wnioski

Poddając analizie zagadnienie kultury informacyjnej, należy uwzględnić kontekst, w jakim to pojęcie występuje. Kultura informacyjna wiąże się z cywilizacją informacyjną, jak również z procesami globalizacji, ze społeczeństwem informacyjnym. U podstaw społeczeństwa informacyjnego leżą dwa kolejne przełomowe wynalazki techniczne: komputery i telekomunikacja (W. Callary, 2002). Elementem łączącym możliwości komputera i telekomunikacji jest Internet. Rola Internetu w rozwoju kultury informacyjnej warunkowana jest poprzez jego możliwości (m.in.):

- poczta elektroniczna,
- zdalna praca,
- przesyłanie plików pomiędzy komputerami,
- wymiana informacji w grupach dyskusyjnych, itp.,
- udostępnianie zasobów sieciowych,

- e-edukacja,
- telezakupy,
- NetMeeting, ICQ, chat.
- rozrywka (J.Gajda, S. Juszczak, B. Siemieniecki, K. Wenta, 2003).

Biorąc pod uwagę otrzymane wyniki badań – tabela 2– 6 (przedstawione wyniki stanowią tylko niewielką część wyników z przeprowadzonych badań „Kultury informacyjnej studentów Rzeszowa”) oraz wyniki podobnych badań dotyczących zagadnień związanych z korzystaniem z komputera i Internetu, można stwierdzić, że zarówno korzystanie z komputera, jak i z Internetu przez studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego jest dalece niewystarczające w kontekście przygotowania do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym, a co za tym idzie z poziomem kultury informacyjnej.

Z przedstawionych powyżej zestawień wynika, że 48,25% badanych studentów korzysta z komputera w domu, 15,31% nie ma możliwości korzystania z komputera. Z tego tylko 9,48% codziennie korzysta z Internetu, 7,99 czasami korzysta z Internetu, zaś 68,22% badanych nie korzysta z Internetu.

W świetle otrzymanych wyników badań Uniwersytet jest miejscem, gdzie przejawy kultury informacyjnej (korzystanie z komputera i Internetu poza zajęciami „informatycznymi”) są niewystarczające. Tylko 1,66% studentów korzysta z Internetu na uczelni codziennie, 5,66% często, 25,96% czasami, natomiast aż 66,72% studentów nie korzysta z Internetu na uczelni. Najczęściej powodem jest brak możliwości korzystania z Internetu, czyli mała dostępność do komputera z Internetem.

Otrzymane wyniki badań korelują z wynikami przedstawionymi przez M. Golińskiego w charakterystyce statystycznej polskich internautów – dotyczącej roku 2001 (M. Goliński, 2002), według których w domu korzystało z Internetu 34% internautów, natomiast na uczelni tylko 6%.

Celem kształcenia uniwersyteckiego jest przygotowanie przyszłego absolwenta do sprawnego funkcjonowania na rynku pracy, do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym. Należy więc położyć większy nacisk zarówno na kształcenie informatyczne – informacyjne, a przede wszystkim na użytkowanie i stosowanie nowoczesnych technologii informacyjnych w procesie kształcenia i samokształcenia studentów, a co za tym idzie, zwiększyć m.in. dostępność do pracowni internetowych. Tak podjęte działania roszą, iż poziom kultury informacyjnej rozumianej jako system postaw wobec technologii informacyjnych będzie odpowiadał poziomowi rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Literatura

Abramowicz W., 2002, *Narzędzia edukacyjne globalnego społeczeństwa informacyjnego*, [w:] *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego. Raport UNDP o rozwoju społecznym*. Warszawa.

- W. Cellary, 2002, *Wprowadzenie – konsultacje regionalne – Rzeszów*, [w:] *Program Narodów Zjednoczonych ds. rozwoju, Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego*, Raport UNDP o rozwoju społecznym, Warszawa.
- Commission Of The European Communities, 2000, *eEurope 2005 An information society for all*. Sevilla.
- Dyonizak R., Iwanicka K, Karwiński A., Pucek Z., 1992, *Spółczesność w procesie zmian. Zarys socjologii ogólnej*. Kraków.
- eEuropa+ a cooperative effort to Implement the Information Society in Europe*. Czerwiec 2001.
- Furmanek W., 2003, *Kultura informacyjna kategorią pedagogiki wspólnej*. „Chowanna” R.XLVI (LiX) T.1 (20), Katowice.
- Furmanek W., 2002, *Kultura techniczna i kultura informacyjna. Eksplikacja pojęcia. Konsekwencje metodologiczne*, [w:] Kuźma J.: *Wyzwania współczesnej pedagogiki*. Kraków.
- Furmanek W., 2000, *Podstawy edukacji zawodowej*. Rzeszów.
- Furmanek W., 1998, *Zrozumieć technikę*. Rzeszów.
- Furmanek W., 1996, *Jaki uniwersytet?* Wywiad dla „Nowin”, Rzeszów.
- Furmanek W., 1995, *Dokąd zmierza wychowanie techniczne. Cz. IV. W poszukiwaniu nowoczesnej koncepcji kształcenia ogólnotechnicznego*. Rzeszów.
- Furmanek W., 1995, *Instytut Techniki*. Rzeszów.
- Gajda J., Juszczyk, S, Siemienicki B., Wenta K, 2003, *Edukacja medialna*, Toruń.
- Goliński M, 2002, *Charakterystyka statystyczna polskich internautów*, [w:] *Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju: Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego*. Raport UNDP o rozwoju społecznym. Warszawa.
- Hall E. T., 1987, *Bezgłówny język*. Warszawa.
- Juszczyk S., 1998, *Metodologiczne podstawy badań empirycznych w informatyce*. Kraków.
- Kłóskowska A., 1981, *Socjologia kultury*. Warszawa.
- Koneczny F., 1988, *O wielości cywilizacji*, Warszawa.
- Komisja Wspólnot Europejskich: Komunikat Komisji. Rola Uniwersytetów w Europie wiedzy*, 2003, Warszawa.
- Krapiec M., Kamiński S., Zdyba Z. J., Jaroszyński P., *Wprowadzenie do filozofii*, Lublin.
- Krzysztofek K., 2002, *Technologia informacyjna a rozwój społeczeństwa*, [w:] *Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju: Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego*, Raport UNDP, Warszawa.
- Książek-Lawcewicz K.A, 1999, *Polityka w społeczeństwie informacyjnym*. Praca magisterska napisana w Instytucie Nauk Politycznych pod kierunkiem prof. dr hab. T. Bodio. Warszawa.
- Kwaśniewski K., 1987, *Kultura* [w:] Sztaszczak Z. (red.), *Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*. Warszawa. Poznań.
- Kwiatkowski S.M., 2002, *Uczenie się przez całe życie – memorandum Komisji Europejskiej*. Kwartalnik Edukacja. Studia Badania Innowacje: Nr 1 (77).
- Kulik W., 2001, *Opracowanie na podstawie materiałów ECDL Fundation*, www.ecdl.com.pl
- Linton R., 1974, *Kulturowe podstawy osobowości*. Warszawa.
- Łasiński G., 2000, *Sztuka prezentacji*. Poznań.
- Łomny Z., 1995, *Człowiek i edukacja wobec przemian globalnych*. Opole.
- Łuczowski P., 1999, *Determinanty kształtowania kultury technicznej dowódców pododdziałów wojsk lądowych w procesie kształcenia wyższej uczelni wojskowej*. Praca doktorska pisana pod kier. prof. dr hab. W. Furmanka. Warszawa.
- Mały słownik antropologiczny 1976*, Warszawa.
- Marschand D., 1988, *Kultura informacyjna w firmie*. „Puls Biznesu”, nr 5.
- Maryniarczyk A., 2000, *O zapomnianej misji uniwersytetów*, „Nasz Dziennik”.
- Mika S., 1998, *Psychologia społeczna dla nauczycieli*. Warszawa.
- Newman J.H., 1990, *Idea uniwersytetu*. Warszawa, (przekład P. Mroczkowski).

- Nowak S. (red.), 1973, *Teorie postaw*. Warszawa.
- Piątek T., 2002, *Kultura informatyczna komponentem kultury informacyjnej*, [w:] Steigl J.: *Moderнизace výuky v technicky orientovaných oborech a předmětech. Sbornik mezinárodní konference*, Olomouc.
- Piątek T., 2002, *Zastosowanie standardu ECDL w badaniu kultury informacyjnej studentów*, Nitra.
- Płoski Z., 1999, *Słownik encyklopedyczny – informatyka*. Warszawa.
- Raport UNDP o rozwoju społecznym, 2002, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa.
- Rada Ministrów, 2000, *Zwiększanie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 roku*. Warszawa.
- Skorowski H., 2002, *Wolność integracja solidarność w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa.
- Stefanowicz B., 1998, *Kultura informacyjna*, Szczecin.
- Szczepański J., 1972., *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa.
- Teylor F., 1896, *Cywilizacja pierwotna*. T. 1, Warszawa.
- Turowski J., 1993, *Socjologia. Małe struktury społeczne*, Lublin.
- Ubermanowicz S., Paprzycki M, 1996, *Między stylistyką a statystyką w teście kultury informatycznej*. Neodidagmata, XXII.
- Woźnicki J., 1998, *Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego. Zasadnicze kierunki nowelizacji prawa o szkolnictwie wyższym*. Warszawa.